

A részt vevő kiadók számára a CrossRef folyamat három fő elemből áll: a cikk metaadatainak rögzítése a CrossRef adatbázisban; a hivatkozások beadása a digitális azonosítók megszerzéséhez; a kapcsolatok létrehozása a digitális azonosítók alapján. Mivel közös vállalkozásról van szó, a siker nagyban függ a résztvevőktől: a kiadóknak készen kell állniuk a kapcsolatok létesítésére irányuló igények fogadására, amikor beadják a metaadatokat. Elvárják tőlük azt is, hogy a metaadatok, digitális azonosítók és a webcímek mindig pontosak legyenek.

A CrossRef használata a kutatóknak ingyenes, költségei a kiadót terhelik, pl. az általa fizetett tagdíjakban jelennek meg. A rendszer nem üzleti alapokra épül, a kiadóknak nincs érdekeltségük a tartalom elérésére vonatkozó pénzügyi döntésekben. A CrossRef megjelenéséig a kapcsolatok kétoldalú megállapodásokon alapultak, ami egy idő után áttekinthetetlené válik. Ezt váltja fel a széles körű kapcsolatok hatékony és kezelhető megoldása.

Technikai szempontból a hivatkozási kapcsolat korábban főleg azoktól az algoritmikus ugrópontoktól függött, amelyet a kiadó az általa meghatározott formában a bibliográfiai információba beépített. Mivel az URL nem valódi azonosító, hanem egy utaló, az ember zsákutcába kerülhetett, és „a

fájl nem található” („file not found”) hibaüzenetet kapta. Nagyobb problémát jelent azonban, hogy ez a megközelítés a kétoldalú megállapodásokra épül, és nem követhető: a kiadóknak ismerniük és követniük kell az összes többi kiadó kapcsolódási formáit, ugrópontjait és azok változásait. A digitális azonosítóra épülő megoldásban egy adott digitális azonosító mindig egy cikkhez kapcsolódik, és nem kell többé archiválni a cikkhez vezető utat sem.

A digitális világban szükségszerűen nő az új problémák száma. Ezek közé tartozik a „megfelelő másolat” kérdése. Mivel a felhasználó egy adott cikkhez több helyen is hozzáférhet, tudnia kell, számára melyik a „megfelelő” másolat, hogy biztos legyen pl. abban, hogy nem kell fizetnie, ha a cikket a kiadó weblapján olvassa, és a folyóirat valamely ügynökségen (pl. Ovid vagy EBSCO Online) keresztül is elérhető. Még a CrossRef is keresi a megoldást arra, hogy lehet az archiváló rendszerekkel a kapcsolatot kiépíteni.

A CrossRef weboldalának címe:
<http://www.crossref.org>.

/PENTZ, Ed: Brief communication: reference linking with CrossRef. = *Interlending & Document Supply*, 29. köt. 1. sz. 2001. p. 20–22./

(Viszocsekné Péteri Éva)

A könyvtártudomány helyzete – francia szemmel

Referált szerzőnk a *Bulletin des Bibliothèques de la France* főszerkesztője. Hangütése a következő: „A könyvtárakkal kapcsolatos ismeretek elméleti felsekerentése a 19. század végére, a huszadik első harmadára tehető. Ez a fejlemény neves tudósok, pl. *M. Dewey*, *E. Morell* és *S. R. Ranganathan* munkásságának köszönhető. Ők, amennyire különböztek egymástól a megközelítésekben, annyira közeliak voltak az újítás szellemiségében. Elméleti eredményeik következményeikben nem voltak túlságosan jelentősek. Többségük ui. távolról sem gyakorolta a könyvtárosi hivatást.

Most, majdnem száz év elteltével, célszerűnek látszik »kasszát csinálni«, megpróbálni választ adni a kérdésre: vajon a könyvtártudomány az állománygyarapítás és feldolgozás »elméleti díszítőeleme«-e, avagy a könyvtárosok napi gondjaitól messze eső információtudomány. Emögött nem áll-e újra meg újra hivatásunk tartalmi meg-

határozásával, módszerbeli alapvetésével kapcsolatos »egzisztenciális probléma«, státusunk »legitimálásának« kényszere. Van-e vajon lehetőség a könyvtártudomány ismeretelméleti létezésére?”

Konklúzióinak levonását megelőzően szerzőnk a kérdésfelvetések számos vonatkozásával foglalkozik. Mindenekelőtt megállapítja, hogy jelenleg (legalábbis Franciaországban) nincs egységes szakmai példakép, az egyéni és csoportos törekvéseket orientáló szakmai etalon: a tudományos és felsőoktatási könyvtárosok felsőoktatási kutatóknak-előadóknak kijáró szint elérését vették célba (ebben az illetékes minisztérium támogatja is őket), a nyilvános (közművelődési) könyvtárak dolgozói pedig az önkormányzati köztisztviselők rangjára és megbecsültségére szeretnének szert tenni. A szakmai vélekedések megosztottsága a könyvtártudományi iskolák és irányzatok (instru-

mentális, illetve menedzseriskola) ellentéteiben, valamint a könyvtártudomány egymástól diametráisan különböző tárgymeghatározásainak (potenciális használók, illetve az információs ismeretek a középpontban) vitáiban is tetten érhető. A rangnathani öt könyvtártudományi törvény, de különösen az, amely a könyvtárról mint élő és növekvő szervezetről szól, ugyancsak különféle oldalokról jött támadásoknak van kitéve. Gyakorlatilag érvényét veszítette. Nincs béke és egyetértés a könyvtárak rendeltetészerű működéséről vallott nézetekben sem.

Szerzőnk – érdekes módon – az orvostudomány és a könyvtártudomány hasonlóságát veti fel, s mintegy példának mutatja be az orvoslás történetének alakulását, amelyek lényege: gyakorlóit a 19. század elején megtanulták, hogy milyen ok-okozati összefüggések léteznek a patológiában, növelték a vizsgálatok minőségét, a diagnosztikus pontosságát, a terápia hatékonyságát, miközben egyaránt támaszkodtak más alaptudományok (pl. a biológia, fiziológia), illetve alkalmazott tudományok (gyógyszertan, orvosi műszerészség stb.) eredményeire.

A könyvtártudománynak is van esélye ilyen integráció befutására, ami egyszersmind ledöntené azt a folyvást kísértő kérdést is, hogy tudomány-e avagy művészet a könyvtártudomány.

A konklúziók: a könyvtártudomány „jelenleg még meglehetősen távol van attól, hogy az »ismeretelméleti küszöböt« átlépje, ami a tudományos formalizálására adna neki jogosítványt. Még abban sem vagyunk bizonyosak, hogy elért-e a »pozitivitás küszöbére«, ami lehetőséget adna számára az

önálló diszciplínaként való kezelésre.” Szerzőnk mindezt még a franciaországi csökevényes és ellentmondásos könyvtártudományi kutatásokra és képzésekre rámutatva is alátámasztja.

A „mi a teendő” kérdéskörében is van a szerzőnek ajánlata. Nevezetesen:

1. Kutatókból és gyakorlati szakemberekből olyan kutatóteameket kellene létrehozni, amelyek feltárnák és elemeznék az „információs és megismerési szükségletek kielégítésének diszfunkcióit (pl. a használók funkcionális műveletlensége, az állomány optimális struktúrája és gyarapítása, a használók elégtelen tájékoztatásának okai)”.
2. Kurrens munka közben szembe kellene állítani egymással a könyvtári munka régi módszereit-eszközkészletét az új, korszerű módszerekkel-eszközkészlettel, s kritikailag értékelni mindkét csoport előnyeit-hátrányait.
3. Kritikailag kellene szembeállítani a leghíresebb kézikönyvek mondanivalóit a kurrens munka „mondanivalóival” a szükséges korrekciók vice versa elvégzése érdekében.
4. Az eredményeket rögzíteni és terjeszteni kellene az általánosítások elvégzése után.

A „könyvtártudományi szemléletváltást” továbbképzések sorával kellene elősegíteni. Akik ezt a munkát szervezik és irányítják, azoknak tudományos áttekinthetőséget kell benne teremteniük, és önmaguknak elméleti bátorsággal rendelkezniük.

/CALANGE, Bertrand: Možet li opredelit' bibliotekovedenie? = Bibliotekovedenie, 1. sz. 2001. p. 76–87./

(Futala Tibor)

A számítógépesítés mint új tudományos irányzat a könyvtári-információs területen

Ma már Oroszországban sincs olyan könyvtár, ahol ne volna számítógép. Ez annak köszönhető, hogy a 70-es és 80-as évek fordulóján megjelentek a személyi számítógépek, amelyeket a kiskönyvtárak is be tudtak szerezni olcsóságuknál fogva. E fordulattól datálódik az a törekvés, hogy még a helyi számítógépesítés is kompatibilis rendszert eredményezzen. Olyat, amelyről minden más rendszert el lehet érni, legyen az a világ bármely pontján, miközben a szóban forgó könyvtár rendszerét is elérhetni bárhonnán. És innen indult el, majd mindinkább terebélyesedett az az elméleti és

gyakorlati ismerethalmaz, amely csökkenti (optimális esetben: megszünteti) annak veszélyét, hogy valamely napjainkban szervezett rendszer a fenti követelményeknek ne tudjon megfelelni.

A tartalmában mindinkább tudományos szinten kifejeződő ismerethalmaz elsősorban a számítógépesítés „antréjaként” szükséges vizsgálódásokat és tennivalókat határozza meg, illetve írja le. Ezek közé tartozik:

- az automatizálendő folyamatok modelljének elkészítése,